

Antero Leitzinger

Tutkija, VTT
Maahanmuuttovirasto
antero.leitzinger@migri.fi

Naiset ja lapset ensin?

Vielä Titanicin uppoamisen aikaan oli selvää, että ensin hädästä pelastettaisiin haavoittuvaisimmat matkustajat: naiset (74 %) ja lapset (51 %) ennen merimiehiä (22 %) ja matkamiehiä (18 %). Toki myös ensimmäisen luokan lipuista sai turvaa (62 %), mutta herrasmiehistäkin pelastui harvempi kuin kolmannen luokan naisista ja lapsista. Se oli siihen aikaan, kun yhdenvertaisuus, sukupuolineutraalisuus ja lasten lähiopetuksen tai harrastusten uhraaminen yleiselle edulle eivät vielä kiilanneet perinteisten prioriteettien edelle.

Maahanmuutossa hallitsi "hulluun vuoteen" 1968 saakka periaate, jonka mukaan vaimot seurasivat miestänsä ja saivat Suomen kansalaisuudenkin automaattisesti avioitumalla suomalaisen kanssa. Kääntöpuolena oli, että suomalaiset naiset menettivät kansalaisuutensa melkein yhtä helposti. Kun syksyllä 1944 välirauhansopimus vaati internoimaan Saksan ja Unkarin kansalaiset, leirille joutuivat monet suomalaissyntyiset naiset, jotka eivät olleet eläessään poistuneet maasta, olivat ehtineet erotakin saksalaisista aviomiehistään, eivätkä Suomen lakien mukaan koskaan edes olleetkaan menettäneet kansalaisuuttaan. Se ei kuitenkaan ollut Suomen viranomaisten tahto, eikä suomalaisten oikeustajun mukaista.

Nykyisin useimmissa maissa aviopuolisot ovat yhdenvertaisia yksilöitä, mutta lapset saavat vielä nauttia monikansalaisuuden etuoikeuksista. Maahanmuuttajat haluavatkin usein säilyttää lapsilleen valinnanvaraa.

Kun pakolaiset harkitsevat paluuta lähtömaihinsa, hekin haluaisivat säilyttää kaiken varalta peruutusosoikeuden eli kerran saamansa turvapaikan. Näissä asioissa ankara yhdenvertaisuus olisi perin epäinhimillistä. Joillakin ihmisillä vain on toisista poiketen useampi äidinkieli, passi, äänioikeus tai asevelvollisuus.

Yhdeksäntuhannen kilometrin päässä Suomen itärajalta El Paso Herald kirjoitti 21.9.1920 lumeavioliitoista, joilla suomalaiset pelastivat venäläisnaisia. Suomen Kuvalehti julkaisi 28.6.1919 kuvan saksalaisista sotilapsista, joita kaikki pohjoismaat kutsuivat kesäksi virkistäytymään. Ruotsinkielisten naisten perustama avustuskomitea tuotti Suomeenkin useana kesänä satoja saksalaislapsia, joista osa jäi talven yli. Tietenkin pian lehdissä muistutettiin happamasti, että suomalaisilla riitti omastakin takaa nälkiintyneitä lapsia.

Leskien ja orpojen auttaminen kansallisuuteen katsomatta oli perikristillistä hyväntekeväisyyttä. Toisinaan etusijalle pääsivät miehetkin, jos olivat heimoveljiä tai taistelleet suomalaisten rinnalla. Kirjasalon inkeriläisten evakuointi joulukuussa 1920, itäkarjalaisten joukkopako 1922 ja jatkosodan aikaiset inkeriläisten väestönsiirrot nauttivat laajempaa ymmärrystä kuin venäläisemigrantit tai juutalaispakolaiset. Suomen armeijassa vapaaehtoisesti palvelleita heimosotureita, virolaisia Suomen-poikia ja sotilastiedustelun venäläisiä avustajia pii-loteltiin ja autettiin Ruotsiin. Kyse ei ollut

niinkään siitä, mikä uskonto tai äidinkieli heillä oli, sillä heidän joukossaan oli myös islaminuskoisia tataareja ja kaukasialaisia. Ratkaisevaa oli ”kunniaavelka”, josta puhuttiin vielä 1990-luvulla, kun Neuvostoliittoon palanneita jälkeläisineen kutsuttiin paluumuuttajiksi tai heille toimitettiin veteraaneille kuuluvia avustuksia.

Vielä 30, 80 tai 100 vuotta sitten olisi ollut itsestään selvää, että myös suomalaisten kanssa Afganistanissa työskennelleitä tai Suomeen asettuneiden afgaanien sukulaisia ja ystäviä tuotaisiin turvaan. Naiset, lapset, aseveljet, tulkit ja oppaat ensin. Se ei ole maailman muilta pakolaisilta pois, että osa pelastetaan oikotietä. Sukupuoli, ikä, sukulaisuussuhteet ja työhistoria altistavat vaaroille eri tavoin, mutta ne voivat myös edistää kotoutumista. Ei tarvitse olla erityisen epäitsekäs nähdäkseen humanitaarisessa kriisissä ja pakolaiskiintiöissä tilaisuuden edistää naisten ja nuorten maahanmuuttoa tasapainotamaan spontaanien turvapaikanhakijoiden sukupuoli- ja ikärakennetta, palkitsemaan nuhteettomasti eläneitä maahanmuuttajia ja kouluttamaan heidän takaamia nuoria työmarkkinoidemme tarpeisiin. Priorisoinneissa saa olla itsekäitäkin näkökohtia.

Jos kannetaan huolta ”haittamaahanmuutosta”, pitäisi kiinnittää huomiota pelkän määrän sijasta laatuun. Parasta laadunvalvontaa olisi suosia Suomen valtion tai suomalaisten yritysten palveluksessa kunnostautuneita sekä Suomen kansalaisuuden ansainneiden maahanmuuttajien luottamusta nauttivia henkilöitä, kuten heidän sisarusiaan perheineen – heillä on valmiiksi verkostot, joihin tarvittaessa tukeutua, ja mielenkiintoa nimenomaan Suomea kohtaan. Kotoutuminen sujuu paremmin, jos maahanmuuttajia kannustetaan tarjoamalla tilaisuuksia paitsi ydinperheen myös laajemman suvun yhdistämiseen.

Suomessa on suurin tarve hoiva- ja hoitohenkilöstölle, eikä sitä tarvetta ole korona hoitovelkoineen vähentänyt. Käytännössä Suomeen kannattaisi houkutella nuoria naisia, joille voisi tarjota kielikoulutusta jo kotimaassaan. Erityinen kohderyhmä voisi olla yksinhuoltajaäidit, jotka nykyisellään jäävät yleensä pitkäksi aikaa eroon lapsistaan. Kun

Suomi tunnetaan tai haluaisi tulla tunnetuksi naisille ja lapsille vieraanvaraisena maana, Suomen koulut ja päiväkodit voisivat olla siirtolaisuuspolitiikan valtteja. Peter Vesterbackan hanke elvyttää oppilaspulan näivetämiä lukioita aasialaisilla koululaisilla on oikeansuuntainen. Monissa kehitysmaissa lähiovetusta on laiminlyöty jo kahden vuoden ajan ja lasten tuominen Suomeen olisi yhtä kaukonäköistä kuin saksalaislapsista huolehtiminen sata vuotta sitten.

Suomi voisi kasvaa imagonsa ja identiteettinsä mittaiseksi hyödyntämällä etumatkan, joka saavutettiin vuosien takaisten PISA-kokeiden ja suhteellisen hyvin hoidetun koronakriisin ansiosta. Maahanmuuttokriitikoidenkin luulisi myöntävän, että jotkin vaihtoehdot ovat vähemmän uhkaavia kuin toiset. Eikä siinä olisi mitään mullistavaa uutta: Ruotsille ei koitunut haittaa suomalaisista sotilapsista eikä Stella Polaris -operaation tuomista sotilasta perheineen. Sveitsi ei ole katunut sotaorpojen kansainvälistä Pestalozzi-kylää eikä suomalaisten sairaanhoitajien siirtolaisuutta. Maailmansodilta säästyneillä hyvinvointivaltioilla on toki ollut myös huonoja kokemuksia toisenlaisesta maahanmuutosta, mutta laatuun voi vaikuttaa. Tuleen ei pidä jäädä makaamaan.

Laadukas ulkomaalaispolitiikka on valikoivaa ja aktiivista, eikä välttele haasteita tai jää odottelemaan, mitä maailman myrskyt rannoillemme heittävät. Topelius rinnasti Maamme-kirjassaan Suomen vähemmistöt haaksirikkoisiin, mutta pelastusveneiden sijasta nykyaikana käytetään helikoptereita, joilla ihmisiä haetaan pulasta. Kansainvälistä muuttoliikettä voi ennakoida ja kanavoida. Mäzareshärif kesäkuussa 2021 ja Kabul elokuussa 2021 olivat kuin Kirjasalo joulukuussa 1920 ja Kronstadt maaliskuussa 1921. Jo sata vuotta sitten osattiin reagoida ulkomailman mullistuksiin riittävällä kansallisen itsekkyuden ja kansainvälisen inhimillisyyden yhdistelmällä. Hädänalaisille on ihan sama, minkä politiikan tai kiintiön nimissä heidät poimitaan kyytiin. Kun emme jaksaneet auttaa Afganistanin tyttöjä jatkamaan koulunkäyntiään kotimaassaan, voisimmeko edes heitä päästää suojiimme muita helpommin?